

Civilne žrtve među bunjevačkim Hrvatima nakon oslobođenja (1944.-1946.)

Stevan Mačković*

Sažetak

Najžešći udar odmazde i masovnih komunističkih zločina na ovim prostorima događao se u periodu vojne uprave. Tada su vršena pojedinačna i skupna ubojstva, tj. likvidacije osoba označenih za narodne neprijatelje. Stradaju u najvećem broju Mađari i Nijemci, ali i bunjevački Hrvati. O toj temi, stradanjima civila u Vojvodini u periodu nakon oslobođenja i ulaska partizanskih i ruskih vojnih jedinica, pisano je relativno mnogo. Ogromna većina te literature je na mađarskom jeziku i obrađuje u prvom redu mađarske žrtve. Tema o civilnim žrtvama toga razdoblja među bunjevačkim Hrvatima je gotovo u potpunosti neistražena. Samo uz otvaranje ove teme uz daljnje i dublje istraživačke napore na pronalaženju, odnosno prikupljanju izvora, a zatim njihovu obradu, može se očekivati napredak i njeno potpunije sagledavanje. Ova radnja, time što poimenično navodi 117 stradalih osoba, od kojih je samo troje bilo osuđeno sudskim presudama, a za sve ostale dovoljno je bilo to što su optuženi, uz navođenje izvora, ima za cilj dati poticaj u tom pravcu, bez ikakvih pretenzija davanja konačnih prosudbi ili ukupnih brojki o žrtvama.

Ključne riječi: civilne žrtve, bunjevački Hrvati, Subotica

Uvod

O stradanjima civila u Vojvodini u razdoblju nakon oslobođenja i ulaska partizanskih i ruskih vojnih jedinica pisano je relativno mnogo.¹ Ogromna većina te

¹ Vidi: http://hu.wikipedia.org/wiki/Délvidéki_vérengzések (pristupano 9. XII. 2013.); Illés, Sándor, *Sirató*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1977.; Cseres, Tibor, *Vérbosszú Bácskában*, Magvető Kiadó, 1991.; Matuska, Márton, *A megtorlás napjai*, Forum, Novi Sad, 1991.; *Ótven ezer magyar vértanú, tudósítás a jugoszláviai magyar Holocaustról, 1944-1992*, Nyárády István kiadása, 1992.; Mojzes, Antal, *Halottak napja Bajmokon*, 1994.; Forró, Lajos, *Jelöletlen tömegsírok Magyaránizsán, Martonoson Adorjánon*, Szeged, 1995.; Szloboda, János, *Zentán történt '44-ben*, Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság, Újvidék, 1997.; Cirkl, Zsuzsa i Fuderer, László, *Bácskai golgota – a vallásüldözés áldozatai*, Logos Grafikai Műhely, Tóthfalu, 1998.; Teleki, Júlia, *Keresem az apám sírját*, Logos Grafikai Műhely, Tóthfalu, 1999.; Papp, Imre, *Ez a mi kálváriánk*, Újvidék, 1999.; Mészáros, Sándor, *Holttá nyilvánítva – Délvidéki magyar fátum 1944-45. I-II*, Hatodik Síp Alapítvány,

* arhivski savjetnik, Povijesni arhiv, Subotica

literature je na mađarskom jeziku i obrađuje u prvom redu mađarske žrtve. Najčešće je u fokusu bilo pitanje utvrđivanja ukupnog broja žrtava na širem teritoriju Vojvodine, Bačke ili pojedinih naselja. Tako je i problematika subotičkih žrtava u njima obrađivana u sklopu širih sagledavanja.

U posljednje vrijeme sazrijevala je i povoljnija politička i društvena klima koja je nakon pola stoljeća dopuštala da se te tamne stranice povijesti istražuju i učine dostupnim široj javnosti. O snaženju takvih političkih stremljenja svjedoče i akti izvršnih vlasti usmjerenih u tom pravcu. Tako je 2001. godine Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine formirala *Anketni odbor za istraživanje istine o događajima u Vojvodini od 1941. do 1945.* kome je za cilj postavljeno stvaranje popisa stradalih.² Slično tome, 2009. godine Vlada Republike Srbije donijela je odluku o osnivanju *Državne komisije za pronalaženje i obeležavanje svih tajnih grobnica u kojima se nalaze posmrtni ostaci streljanih posle oslobođenja 1944.* Kao plod takvih nastojanja nastale su i rasle baze podataka o stradalim osobama.³ Posebno se svojim aktivnostima i rezultatima značajnom pokazala *Međuakademijska komisija za istraživanje žrtava 1941.-1948.* koja je formirana na inicijativu mađarskih stranaka iz Vojvodine.⁴ Ona je istodobno plod dobre suradnje dviju država, Srbije i Mađarske, koje su u okvirima svojih akademija znanosti odredile posebne timove istraživača da se temeljito bave tom temom.⁵ Ova *Međuakademijska komisija*, koja je započela s radom 2011. godi-

1995-2000.; Stéphane, Courtois, *A kommunizmus fekete könyve*, Nagyvilág, 2001.; Ádám, István, Csorba, Béla, Matuska, Márton i Ternovác, István, *A temerini razzia*, 2001.; Balla, Ferenc o Balla, István, *Bezdán története*, 3. kötet. 2001.; A. Sajti, Enikő, *Impériumváltások, revízió és kisebbség: magyarok a Délvidéken 1918-1947*, Napvilág Kiadó, 2004.; Matuska, Márton, *Hová tűntek Zsablyáról a magyarok?*, VMDP Történelmi Bizottsága, Temerin, 2004.; II. bővített kiadás: *Hálózat a Szabad Információért Alapítvány*, Szeged, 2007.; *Földönfutók, hontalanok. Menekülés Bácskából 1944/45*, Keskenyúton Alapítvány kiadója, Budapest, 2013. Pored toga vidi i: *Impériumváltás a Vajdaságban 1944. Promena imperije u Vojvodini 1944*, (ur. Karol Biernacki i István Fodor), Szeged-Zenta, 2010.; Forró, Lajos i Molnár, Tibor, *Tragikus emberi sorsok 1944-ből a partizániratok tükrében*, Szeged-Zenta, (A titói Jugoszlávia levéltári forrásai 3.), 2013.; A. Sajti, Enikő, Juhász, József i Molnár, Tibor, *A titói rendszer megszilárdulása a Tisza mentén (1945-1955) = Konsolidacija Titovog režima na Potisju (1945-1955)*, Zentai Szeged. (A titói Jugoszlávia levéltári forrásai 4.), 2013.

² http://adattar.vmmi.org/fejzetek/1346/11_na_putu_istine.pdf. (pristupano 9. XII. 2013.); Tibor, Pal, *Na putu istine. O radu pokrajinskog Anketnog odbora za utvrđivanje istine o događajima u period od 1941. do 1948. godine.*;

<http://maticarproslosti.files.wordpress.com/2013/01/11711-mirkovic.pdf> (pristupano 9. XII. 2013.); Jovan Mirković, *Žrtve Vojvodine u Drugome svetskom ratu prema do sada obrađenim podacima Anketnog odbora Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine.*

³ Jovan Mirković, *Žrtve Vojvodine u Drugome svetskom ratu prema do sada obrađenim podacima Anketnog odbora Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine.* <http://maticarproslosti.files.wordpress.com/2013/01/11711-mirkovic.pdf>; <http://www.komisija1944.mpravde.gov.rs/lt/articles/o-nama/> (pristupano 9. XII. 2013.).

⁴ Autor ovoga teksta jedan je od arhivista uključenih kao suradnici u taj projekt. <http://vojvodinacom1941.org.rs/lt/articles/o-nama/saradnici/>.

⁵ <http://keskenyut.hu/news/489/20101215szerbjelnts.pdf> (pristupano 9. XII. 2013.).

ne, ima svoju službenu stranicu, internet prezentaciju⁶. Tamo su navedena ne samo imena žrtava nego i podaci poput datuma rođenja, zanimanja itd. svih stradalih ljudi, svih nevinih žrtava bez obzira na nacionalnu pripadnost. U toj bazi podataka trenutno (prosinac 2013.) su 80.723 osobe.

S druge strane, neki publicisti, novinari pa i profesionalni povjesničari podlegli su senzacionalizmu i plasirali prenapuhane, netočne ili nedovoljno utemeljene procjene o ukupnom broju stradalih.⁷

O žrtvama s teritorija Subotice postoji i objavljena knjiga *Imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine*,⁸ gdje su autori poimenično naveli sve žrtve do kojih su došli u svojim istraživanjima, od početka rata do 1945. godine. Pbrojano je ukupno 7.032 osobe.

Tema o civilnim žrtvama toga razdoblja među bunjevačkim Hrvatima je gotovo u potpunosti neistražena.⁹ U skupnim podacima autora Jovana Mirkovića¹⁰ o žrtvama u periodu od 1941. do 1945., za teritorij Bačke i Baranje navodi se da su samo 43 stradala Hrvata i 165 Bunjevaca!

Samo uz otvaranje ove teme uz daljnje i dublje istraživačke napore, kako na pronalaženju, odnosno prikupljanju izvora, npr. fonda BIA u Arhivu Srbije, ali isto tako i onih usmenih, tj. kazivanja srodnika žrtava, a zatim njihovu obradu, može se očekivati napredak i njeno potpunije sagledavanje. Ova radnja, samim tim što poimenično navodi stradale osobe, uz navođenje izvora, ima za cilj dati poticaj u tom pravcu bez pretenzija davanja konačnih prosudbi ili ukupnih brojki o žrtvama. O njima će se moći suditi tek u daljnjoj perspektivi.

Oslobođenje

Subotica je oslobođena sedam mjeseci prije kraja rata u Europi. U skladu s razvojem na bojišnici, napredovanjem Crvene armije iz Banata u Bačku, okupacijske

⁶ <http://vojvodinakom1941.org.rs/lt/> (pristupano 9. XII. 2013.).

⁷ Mađarski publicist *Tibor Cseres* objavio je 1991. u Budimpešti knjigu o stradanju mađarskog življa nakon oslobođenja Vojvodine, u kojoj je plasiran višestruko uvećan broj stradalih Mađara u Vojvodini (40.000), kao i neutemeljene pretpostavke o broju stradalih Mađara u pojedinim naseljima (Čurug: 3.000, Žabalj: 2.000, iako je u ovim dvama naseljima živio manji broj Mađara od navodnog broja stradalih; Subotica: 7.000, Novi Sad: 10.000). <http://www.fpi.rs/blog/politicke-istorijske-kontroverze-deklaracije/> (pristupano 9. XII. 2013.).

⁸ Mirko Grlica, dr. Antal Hegediš, Milan Dubajić, Lazar Merковиć, *Imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine*, Subotica, 2000.

⁹ Povodom toga dr. sc. Zvonimir Šeparović je izjavio: „S tim u svezi naša su iskustva gotovo nepostojeća. Do sada nismo imali ni jedno pisano istraživanje o žrtvama među vojvođanskim Hrvatima. Neka i ovaj naš razgovor bude poticaj da nam se jave preživjeli ili oni koji imaju saznanja o zločinima, bilo u vlastitoj obitelji ili općenito na prostoru Vojvodine.“ *Hrvatske novine*, br. 4, 12. studenog 2013., str. 12.

¹⁰ Jovan Mirković, *Žrtve Vojvodine u Drugome svetskom ratu prema do sada obrađenim podacima Anketnog odbora Skupštine Autononne Pokrajine Vojvodine*, str. 229. <http://maticarproslosti.files.wordpress.com/2013/01/11711-mirkovic.pdf> (pristupano 9. XII. 2013.).

snage zajedno s dijelom činovništva u gradu se od početka listopada 1944. godine pripremaju za evakuiranje i povlačenje. Jedinice Crvene armije stigle su pred Suboticu 8. listopada 1944. u 6 sati popodne, i zaposjele sve prilazne putove. U jednoj kući, na kraju Malog Bajmaka, Rusi su smjestili svoj štab. Sutradan, 9. listopada, do njih su stigli pripadnici Subotičkog partizanskog odreda predvođeni zapovjednikom Jovanom Mikićem Spartakom. Glavnina okupacijskih snaga napušta Suboticu vlakom, a partizani i crvenoarmejci kreću zauzeti upravo glavni kolodvor. O samom činu napada na njega, malu ilustraciju koja baca drugačije svjetlo (na revolucionarno romantičarski pogled koji je dominirao pedesetak godina), daje svjedočanstvo jednoga od onih sudionika koji su bili u prostorijama kolodvora.¹¹ To je bio Géza Varga koji je rođen 13. siječnja 1922. godine. Mati mu je bila Janja¹² Lovaš (r. 1879.). Stanovao je u Radanovcu, broj 85. Po zanimanju je bio željeznički radnik – manevrist.

Ne znamo detalje kako je preživljavao ratne godine, ali se može pretpostaviti da ih je proveo u službi na željeznici. U trenucima napada partizanskog odreda na kolodvor Géza je bio na poslu. Kako u postupku svjedoči njegov kolega, nalazio se „u prostoriji Željezničke stanice gde se raspoređuje manevrar. U istoj sobi bilo je i mađarskih i nemačkih vojnika. Uveče su partizani napali stanicu i došlo je do žestoke pucnjave. Od nas koji smo bili zabijeni u toj prostoriji, ranjeno je više lica, a nekoliko njih je poginulo. Varga Geza se nalazio neposredno pored mene oko 2 metra udaljen. Video sam kada ga je pogodio jedan metak i kada se srušio. Ne sećam se u koji deo tela je ranjen, ali znam da je ležao u velikoj lokvi krvi i nije davao više nikakve znake života. Borba je trajala još otprilike čitav sat. A tom prilikom sam ranjen i ja. Kasnije su me odveli zajedno sa ostalima, a Geza i još neki leševi su ostali u toj prostoriji, tako da ne znam šta se kasnije s njim desilo. Dodajem još da smo u velikoj gužvi gazili preko tela Geze, ali više nije dao nikakve znake života. Više ga nisam video“.¹³

Oslobodioci su uspješno zauzeli kolodvor, ali uz poginule i na njihovoj strani, Jovana Mikića Spartaka, Tivadara Felegija i četiri crvenoarmejca. No, već toga dana bilo je žrtava i među civilima. Tako je npr. slučajno pogođena Katica Letić, a bilo je žrtava čak i među bolesnicima iz Bolnice, ubijen je pacijent koji je toga dana *u donjem rublju* pobjegao s liječenja na „živčanom odjelu“.¹⁴

Oslobađanjem Subotice završena je samo jedna etapa rata. Sam završetak ratnih sukoba bio je još daleko. I na ovom području ratni pobjednici demonstrirat će dalje snagu svoga oružja, ali ovoga puta samo na zatečenim civilima.

¹¹ Riječ je o postupku sudskog proglašavanja umrlih *Géze Varge*, radnika na željeznici. POAS, F:278 R.

¹² Njeno ime se u nekim spisima javlja i kao Agneza.

¹³ POAS, F:278 R. Izvanparnični postupak je išao svojim tijekom, objavljen je oglas u Službenom listu FNRJ br 27, od 26. lipnja 1957. godine, a rješenje o proglašenju umrlih doneseno je listopada iste godine.

¹⁴ Riječ je o Luki (Nesto) Lovašu, rođenom 1899.

Nova narodna vlast (Vojna uprava, Komisija za utvrđivanje zločina)

Narodnooslobodilački odbor u Subotici (NOO), kao karakteristično revolucionarno tijelo narodne vlasti, formiran je još prije promjene vlasti, i djelovao je prvo u ilegali. Već prvoga dana po oslobođenju, 11. listopada 1944. godine, u svečanoj vijećnici Gradske kuće održana je njegova sjednica. Tom je prilikom na mjesto gradonačelnika izabran Lajčo Jaramazović, koji će od 20. listopada nastaviti voditi to tijelo ali kao predsjednik NOO Subotica. Ubrzo će ovaj *civilni organ* vlasti pasti u drugi plan i zadržati samo savjetodavnu ulogu, odnosno izvršavati naredbe i napatke vojnih tijela. „Jugoslovensko vojno, političko vodstvo, među kojima i vojvođanski komunisti, sudili su tako da su novi organi vlasti u novoosvojenim, mnogonacionalnim regijama Vojvodine preslabi, zato su predložili uvođenje vojne uprave na teritoriji Bačke, Banata i Baranje (uredbu je vrhovni komandant Josip Broz Tito potpisao 17. oktobra 1944.), što je bez sumnje značilo militarizaciju vlasti.“¹⁵ Tako je došlo do formiranja Vojne uprave na teritoriju Banata, Bačke i Baranje, a koja je ukinuta 27. siječnja 1945. godine, s tim da je naredba stupila na snagu 15. veljače 1945. godine.

Na čelo Vojne uprave bio je postavljen general-major Ivan Rukavina, koji je direktno bio odgovoran Vrhovnom komandantu, maršalu Titu. Vojna oblast za Bačku i Baranju bila je podijeljena na pet komandi područja, jednu je činio teritorij sreza Subotice s okolnim naseljima. On se dijelio na Komande mjesta, Subotice, Bačke Topole i Sente. Sve mjesne oružane straže od tada su nosile naziv Narodne straže i nastavile djelovati u okvirima Vojne uprave i pod njenom komandom. Na čelu *Komande gradske narodne straže Subotica* nalazio se Lajčo Klein. Tako i u Subotici u ruke Vojne uprave prelazi sva izvršna i sudska vlast.

Sudsko tijelo koje je pokrivalo ovaj teritorij bio je Vojni sud vojnog područja za Vojvodinu JA, za komandu subotičkog područja.¹⁶ U njegovom vijeću sudili su kapetan Jovan Njaradi ili Mladen Batak, kao predsjedavajući te borci Branko Ostojić i Rade Drakulić, dok je sudski istražitelj bio Uroš Župunski.

„Kao i u drugim evropskim državama, ovde je, zbog nedela izvršenih u toku rata, javno kolektivno izrečena krivica Nemaca, dok su Mađari u zvaničnim govorima dobili od ovog blažu ocenu (svi Mađari nisu mogli odgovarati za Salašijeva i Hortijeva dela), iako je prvih meseci dominiralo mišljenje o neophodnosti odmazde prema Mađarima, i to u duhu sentence ‘Za sve ćemo vam naplatiti’, kao i mišljenje o njihovoj kolektivnoj odgovornosti“.¹⁷

¹⁵ Enikő A. Sajti, *Partizanska odmazda protiv Mađara u Vojvodini: rezultati i upitnici istoriografije*, Impériumváltás a Vajdaságban 1944. Promena imperije u Vojvodini 1944, (ur. Karol Biernacki, István Fodor), Szeged-Zenta, 2010., str. 36.

¹⁶ Vojni sud nastavio je djelovati i nakon ukidanja Vojne uprave po Uredbi o Vojnim sudovima iz 1945.

¹⁷ http://adattar.vmmi.org/fejezetek/1423/05_jugoslavija_za_vreme_tita.pdf, str. 247 (pristupano 9. XII. 2013.)

„U istoriji Mađara Delvideka najtragičnija su bila bezrazložna pogubljenja izvršena nakon promene imperije, masovna ubistva i još hladniji dani, nakon kojih nije sledila zvanična istraga nego višedecenijska, politički naređena ćutnja. Istoriografija ovog pitanja je veoma interesantna, jer ono predstavlja tipičan primer za to na koji način jedna vlast eufemizira svoja zlodela“.¹⁸

Cilj odmazde koja je dovela do masovnih komunističkih zločina bilo je uništavanje svih mogućih i potencijalnih neprijatelja u posljednjoj fazi rata, istiskivanje političkih protivnika iz vlasti, odnosno učvršćivanje novih, slabih državnih tijela psihologijom straha.

U tom periodu vršena su pojedinačna i skupna ubojstva i smaknuća, dolazilo je do smrti u koncentracijskim logorima, izgladnjivanja, deportacije, mučenja, odvođenja na prisilni rad i drugih oblika masovnoga fizičkog i psihičkog terora; bilo je progona na etničkoj i vjerskoj osnovi...

Represija uključuje smaknuća, zatvorske kazne, protjerivanja, oduzimanje imovine, zabranu političkog djelovanja i društvenu marginalizaciju razoružanog neprijatelja te političkih protivnika. Imala je nekoliko bitnih uzroka koji se međusobno isprepliću: pobjedu u ratu, izgradnju i obranu države i nacija te socijalističku revoluciju. Drugim riječima, rat je bio glavni uzrok odmazde i osвете ratnih pobjednika.

Po uvođenju Vojne uprave, na čelu *Komande Područja Subotica* nalazio se Borislav Štrbački. Zamjenik mu je bio Boško Grujić, komesar Eugen Njaradi. Na čelu Komande mjesta Subotica nalazio se komandant Danilo Kravić, a njegov zamjenik bio je Matija Poljaković dok je komesarsku dužnost obavljao Blaško Stražarković. Prostorije su našli u tzv. Žutoj kući. Tamo su na ispitivanje dovodili uhapšene osobe.

Paralelno s učvršćivanjem novih vlasti, odvijao se i proces promjene imovinsko-pravne strukture društva, sekvestracije, eksproprijacije, konfiskacije i drugih mjera prema osobama kojima je oduzimana nepokretna imovina: Nijemcima, ratnim zločincima i osobama koje su pobjegle, tj. svim *državnim neprijateljima* i ona je stavljena pod državnu upravu.

U Subotici se, u prvim danima nakon oslobođenja, lagano uspostavlja režim svakodnevnog života. Vlastima su u tom pogledu bila važna pitanja usmjerena na ishranu i opskrbu stanovništva. Ali u to doba događa se i val *još hladnijih dana*. On u Subotici traje od ulaska oslobodilaca, a najžešći je od kraja listopada do kraja godine, kada strada najveći broj osumnjičenih civila, *ratnih zločinaca*. Jedna od lokacija na kojoj su vršene egzekucije, strijeljanja, bila je između Senčanskog groblja i bivše Mačkovićeve ciglane.¹⁹ Usmrćene žrtve su polagane u masovne grobnice. Osumnjičene osobe su privođene, odvođene na saslušavanje. Najčešće se to događalo u noćnim satima. Nisu svi strijeljani nakon toga. Osobe odvođene u Suboticu ispitivane su i u zgradi tadašnjeg Sreskog suda.

¹⁸ http://adattar.vmmi.org/fejtezetek/1423/05_jugoslavija_za_vreme_tita.pdf, str. 249 (pristupano 9. XII. 2013.).

¹⁹ Na tom je mjestu 1994. postavljen spomenik *Ptica slomljenih krila* u znak sjećanja na pogubljene civile. Spomenik je studenog 2013. ukraden.

Više dokumenata upućuje i na to da su u mnogim slučajevima prijeki vojni sudovi tek nakon pogubljenja, po izričitom naputku iz centra, kreirali presude, koje su upućivale na ratne zločine koje su pogubljeni počinili. Uredbe, zakoni iz tog vremena omogućavali su da je ratnim zločincem, neprijateljem naroda, neko mogao biti proglašen i na osnovi usmene prijave, a predocjenje dokaza o tome naročito krajem 1944. moglo se zanemarivati.

Mjesta njihovog sakupljanja bile su i vojarnje, konjička i artiljerijska, na Palićkom putu.²⁰ Mnogobrojni su slučajevi da su uhapšeni preminuli od bolesti u tim uvjetima. Tako Stipan Pejić r. 1921., bajmački stanovnik, bivši mađarski vojnik, biva zarobljen, i travnja 1945. je viđen upravo u vojarni, a kada ga je mati htjela vidjeti, idući put, *neki poznati su viknuli da je Pejić Stipan umro.*

U Bajmaku je velika racija izvedena 2. studenog 1944. godine i u njoj su uhapšeni mnogi sumnjivci, u prvom redu preostali Nijemci.²¹ Uhićene Žedničane (3. studenog 1944.) zatvarali su u bajmačkoj školi. Neki od njih prošli su ispitivanja te se vratili kućama, a neki ne!

U cilju prikupljanja podataka o zločinima u prethodnom periodu i u Subotici se formira Posebno povjerenstvo. Za teritorije Bačke Topole i Sente formirane su posebne mjesne komisije. U Subotici je djelovao *Odbor mesnog povereništva za utvrđivanje zločina okupatora i njegovih pomagača*²², kao i *ekspozitura Anketne komisije pri Komisiji za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača u Vojvodini*. Kao istražitelji koji su obavljali saslušanja javljaju se odvjetnik Albe Filipović, Sever Zvekić, Jovan Engler, dr. Franjo Orčić.

Taj Odbor, čiji je rad intenziviran uvođenjem Vojne uprave, imao je 8 članova.²³ Na čelu mu je bio Vasilije Nikolić kao predsjednik, Ljubinka Zvekić kao član odbora i pomoćnica predsjednika, Branislav Mirković kao statističar, dr. Vojislav Šimon i Branko Pakaški kao prevoditelji²⁴ itd. Na drugom zasjedanju Gradskog NOO, 14. listopada 1944., pod točkom pet izlagao je sudac Laza Vuković i pročitao oglas koji će se uputiti narodu *da prijavi ratne zločince i špijune.*

²⁰ Takav put je imao i Martin Sam koji je tamo proveo tri tjedna, a zatim nestao, odnosno likvidiran. POAS, F:278. R. 979/1958.

²¹ Ogromna većina muškaraca, dijelom praćena svojim obiteljima, izbjegla je i povukla se prema zapadu, tako da su oslobođioci zatekli pretežito samo starce, žene i djecu.

²² *Komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača u Vojvodini* (u daljnjem tekstu Komisija) osnovana je na sjednici GNOOV-a održanoj 10.-13. ožujka 1944. godine i pripadala je resoru prosvjete i propagande unutar GNOOV-a. Pravilnik o radu donesen je 6. svibnja 1944. godine. Prezidij Narodne skupštine FNRJ je 14. travnja 1948. godine donio *Ukaz o ukidanju Državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača*. Sukladno tome prestala je s radom i *Komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača u Vojvodini*. Komisija je imala zadatak sakupljati podatke o zločinima, ubojstvima, paležima, pljačkama, silovanju; o odvedenima u logore i zatvore; vodila je popise s podacima o osobama odgovornima za kaznena djela, o njihovom zvanju u vojsci ili u civilnoj službi, bili oni Nijemci, Mađari, Hrvati, Srbi ili pripadnici drugih naroda. Prema prikupljenim podacima utvrđene su vrste zločina.

²³ POAS, F:166. 25 i 26.

²⁴ Oni su imali zadaću prevoditi listove koji su izlazili za vrijeme okupacije.

Prijedlog je prihvaćen jednoglasno.²⁵ Nakon toga „NOO upućuje odbor za ispitivanje ratnih zločinaca, da je isti odbor dužan samo prikupljati materijal, i dostaviti isti nadležnim vojnim vlastima, odnosno vojnom sudu. Odboru se stavljaju na raspoloženje tri tipkačice“.²⁶ Oglas se pojavio s datumom 31. listopada 1944. godine. U njemu je stajalo: „U trenutku kada je Subotica oslobođena i okupator proteran Narodno-oslobodilački odbor grada Subotice u želji da svakog narodnog neprijatelja i ratnog zločinca postigne zaslužena kazna, poziva sva ona lica koja znaju da je izvršen kakav ratni zločin, da ovo prijave pismeno ili usmeno ovom Odboru (gradska kuća I sprat broj 42) ili svom Kvartovnom odboru. Ratnim zločincima smatraju se naročito oni koji su za vreme okupatorske vlasti narod posredno ili neposredno ubijali, zlostavljali i pljačkali, osim toga oni koji su služili okupatoru kao špijuni i došaptači, koji su izdavali narodnu borbu i Narodnooslobodilački pokret i bili u dosluhu sa okupatorima, fašistima i drugim neprijateljima naroda; kao i oni koji skrivaju ratne zločince i pružaju im pomoć da izbegnu zasluženu kaznu; konačno, ratni zločinci su i oni koje Narodni sudovi i Narodno-oslobodilački odbor grada Subotice proglašuje takve“. Dalje je zapriječeno da će biti kažnjeni i svi oni koji imaju saznanja o zločincima a ne prijave ih, kao i da anonimne prijave neće biti razmatrane, a da će oni koji lažno prijave – biti strogo kažnjeni.

Ivan Tešić se u kasnijim sjednicama javljao kao referent po pitanjima tog odbora, pa je 21. listopada predložio da se odboru povjere i saslušavanja svjedoka kao i istraživanje, ali je odlučeno da se ostane pri dotadašnjoj odluci, tj. da to rade vojne vlasti. Kao problem, na sjednici 24. istog mjeseca on se žali *da prijave slabo stižu, do sada jedva oko 20, te ovo pripisuje tome da su mnogi nezadovoljni sa samim konstituisanjem ovog odbora*. Da bi se pospješilo prikupljanje podataka o učinjenim zločinima, članovi mjesnog odbora Komisije za utvrđivanje zločina išli su od kuće do kuće do kraja siječnja 1945. godine i na taj način upotpunili evidencije.²⁷

U postupcima prikupljanja podataka, oštećeni su saslušavani, zapisnički su uzimane njihove izjave, popunjavani su obrasci prijava. Na osnovi tako prikupljenih smjernica, sastavljani su popisi osumnjičenih, koji su zatim privođeni odnosno hapšeni. Slijedilo je njihovo saslušavanje, da bi neki bili puštani kućama a *krivci* likvidirani. Pojam zločina je bio vrlo rastezljiv i imao je opravdanja kako u ideološko klasnom tako i nacionalnom pogledu. Ratnim zločinom se smatrala bilo kakva suradnja s okupatorima, kolaboracija, služba u državno-političkim formacijama koje su oformljene u ratnom periodu, u tijelima koja su djelovala na teritorijima koji su priključeni drugim državama, u oružanim tijelima...

²⁵ POAS, F:68.1. Zapisnik.

²⁶ Isto. Oglas *Poziv javnosti da pismeno ili usmeno prijavi svakog narodnog neprijatelja i ratnog zločinca* je 31. listopada 1944. zaista i objavljen. POAS, F:18.453.

²⁷ POAS, F:18.478. Objavljen je Oglas kojim se obavještava javnost „da su naši organi za prikupljanje prijava idući od kuće do kuće završili svoj rad. Naknadne prijave primaju se u Gradskoj kući...“.

Prijave su oštećeni podnosili i u 1945. godini. Veliki broj prijavljenih zločinaca već je prije toga bio likvidiran.²⁸ U obrascu prijave tražili su se podaci o zločincu, žrtvi zločina, gdje je izvršen zločin, vrsti zločina, materijalnoj šteti. Zločinac je, kako stoji u prijavama, mogao biti izvršitelj, suučesnik, naredbodavac, huškač, itd. Jednu prijavu podnio je i Blaško Rajić, protiv mesara Stipana Horvata, „velikog Mađara, turuliste i sve ostalo“, koji ga „je terorisao i tukao“.²⁹

U slučaju proglašenja umrlim Franje Gabrića³⁰, koji 1960. godine pokreće njegova supruga Roza r. Pokornik, ona svjedočeći o njegovom nestanku navodi: „Moj muž Gabrić Franjo odnešen je od Narodnih vlasti 29 oktobra 1944 godine u Konjičku kasarnu, te se od toga vremena uopšte više nije javio...“³¹. Postupak je proveden, svjedoci saslušani, na objavljen oglas „u Službenom listu FNRJ kojim se pozivaju nestala lica da se jave Sudu, kao i sva druga lica koja ma šta znaju o nestalim licima ili njihovom životu...“ nije se javio nitko i Franjo je proglašen umrlim. U ovom, kao i mnogim drugim sličnim slučajevima, uočljiv je konspirativni element u egzekucijama, koji je nužno rezultirao nedostatkom komunikacije među tijelima vlasti u pogledu razmjene informacija o pogubljenim osobama. Mada u izvorima fonda BIA koji se čuva u Arhivu Srbije i fonda 183 koji se nalazi u Arhivu Vojvodine, tragovi o evidentiranju sudbine Franje Gabrića govore da se on tretirao kao ratni zločinac i da je zbog toga osuđen na smrt, o tome nema nikakvih saznanja, a još manje dokumentiranih potvrda, koje nisu imale ni njegova obitelj, a ni tijela narodnih vlasti. Surova odmazda koja je rezultirala prolijevanjem krvi „zločinaca“ sigurno je imala učinak upravo kakav su nove vlasti očekivale. Obiteljima kojima se u tim „još hladnijim danima“ bližnji nisu vratili, moralo je biti jasno da su oni odabrani kako bi platili cijenu osvete pobjednika prema poraženima, i time na njima ostavili neizbrisive tragove krivnje, nemoći, straha i užasa. Nedostatak validnih dokumenata o njihovom kažnjavanju strijeljanjem posljedica je ratnog stanja kojim se pravdalo takvo djelovanje.

Zlodjela činjena pri ulasku mađarskih trupa dolazila su na naplatu. Uočljiva je snažna linija obračuna na nacionalnoj i ideološkoj osnovi. Kao što su se na najžešćem udaru 1941. našli Srbi, kolonisti, tako u novoj situaciji oni vraćaju dugove i prednjače po broju prijava. Naravno, i kod Hrvata Bunjevaca bilo je primjera da su zdušno prihvatili Mađare kao oslobodioce, pa su se tako neki, malobrojni, aktivno uključivali u njihov okupacijski sustav, čineći razna zlodjela, a neki drugi potpuno su se asimilirali i pomađarili svoja imena. Prijave, odmazda, kazne, likvidacije nisu zaobišli ni njih.

²⁸ POAS, F:176. 19. 1004. Prijavu protiv Józsefa Kalocsai Gálfija, mesara s posljednjim prebivalištem u Čavolju, podnesena je lipnja 1945., a osoba je bila likvidirana već 29. listopada 1944. Slično je bilo i s policijskim detektivom Josipom Stantićem, koji je likvidiran krajem 1944., a prijava protiv njega se podnosi 14. veljače 1945. godine.

²⁹ POAS, F:176.19. 889.

³⁰ POAS, F:278. R. 838/1960.

³¹ Isto.

Crtica iz demografije poratnog razdoblja

Komanda vojne oblasti za Bačku i Baranju tražila je od *Komande mesta Subotica* stanje odnosa slavenskog prema neslavenskom stanovništvu i dobila 23. studenog 1944. *Izveštaj o kretanju broja stanovnika*, baziran na popisu 1931. i procijenjenom stanju nakon oslobođenja.³² Po tom izvoru od 23. studenog 1944., gdje se za potrebe Komande mjesta navodi demografsko stanje subotičke populacije, barata se podacima da je 1931. godine bilo 100.058 stanovnika, a da ih je u tom trenutku 90.375. Gubici su najizraženiji kod Židova, gdje ih je od 3.739 ostalo samo 120³³. Kod Hrvatata Bunjevaca se od 44.712 računalo da ih je ostalo 42.780.

Odmazda (Vea victis)

„Novu političku elitu držao je na okupu i osećaj da se napatila za svoju vlast, a taj osećaj nije bio za potcenjivanje, te je ona, kao i svi koji su patili boreći se za novi poredak (ali samo oni), smatrala da ima pravo na odmazdu i da joj pripada nadoknada za podnete žrtve. Pojam kolaboranta, izdajnika i fašiste nije bio pravni, već kategorija koja je mogla imati bezbroj značenja. Prilikom pozivanja na odgovornost ratnih zločinaca, taj pristup je dobio međunarodnu potporu saveznika³⁴.“

Od prvih dana nove vlasti, njemačko i mađarsko stanovništvo bilo je izloženo masovnim ubojstvima, zlostavljanjima, uhićenjima, silovanjima i pljački. Nakon tog prvog udara odmazde, vlast je pazila na to da ona ne postane destabilizirajući činitelj. Sam Tito plasirao je rigidan stav o odmazdi: ona nije bila uperena protiv jednog naroda ili narodnosti, nego protiv svih onih koji su, po filozofiji pobjednika, bili kolaboracionisti i, po njegovoj ocjeni, predstavljali opasnost za uređenje novog društvenog i političkog sustava. Odmazdu su definitivno provodile jedinice za zaštitu države, odnosno OZNA (Odeljenje za zaštitu naroda)³⁵, ali su u njoj sudjelovale i regularne partizanske i ruske jedinice. U ogromnom broju slučajeva riječ je bila o ubojstvima bez presude.

U sustavu organiziranja vlasti i rješavanja problema osoba naseljenih za vrijeme rata kao i domaćih Nijemaca *folksdojčera* prišlo se formiranju logora te se oni uspostavljaju i na području subotičke općine. Logor za sekeljske Mađare nalazio se u zgradi Uboškog doma pored gradske bolnice³⁶. Nijemce koji su se još zatekli u

³² F:166. II 65/1944. Trebalo je oduzeti broj poginulih i nestalih za vrijeme okupacije.

³³ POAS; F:166. 19. II 65/1944.

³⁴ http://adattar.vmmi.org/fejtezetek/1423/05_jugoslavija_za_vreme_tita.pdf, str. 249. (pristupano 9. XII. 2013.).

³⁵ OZNA je osnovana još rujna 1943. godine, i to u okviru Vrhovne komande. Njen cilj bio je stvaranje obavještajne mreže za otkrivanje špijuna i petokolonaša. Vodio ju je Aleksandar Ranković. Ova organizacija je bila prethodnica UDB-e.

³⁶ POAS, F:166.26.3 1a. Preko puta Bolnice, u bivšem Uboškom domu, nalazio se *Logor za doseljene sekeljske Mađare*.

danima nakon oslobođenja stavili su u logor u Sekiću, ili su ih slali u druge logore po Vojvodini.³⁷

Statistika stradanja

Ako se podaci iz *Imenika*³⁸ analiziraju po shemi, dobivaju se rezultati:

Broj žrtava Bunjevaca Hrvata (po imeniku)															
kao honved		u parti- zanskim jedinicama		na prinud- nom radu, logoru		likvidirani od NOVJ		od bombar- diranja		ostalo		u Jugosla- venskoj vojsci		od Mađarske vojske, ili drugih okupacijskih snaga	
Bunj.	Hrv.	Bunj.	Hrv.	Bunj.	Hrv.	Bunj.	Hrv.	Bunj.	Hrv.	Bunj.	Hrv.	Bunj.	Hrv.	Bunj.	Hrv.
27	214	9	385	15	200	2	82	12	33	7	13	1	41	7	57
Ukupno															
- 241		- 394		- 215		- 84		- 45		- 20		- 42		- 64	
Ukupno 1105 (80 Bunjevaca, 1.025 Hrvata)															

Broj likvidiranih iznosi 84, dok je po ovom istraživanju on nešto veći i iznosi 117.

Žrtve

U literaturi o Subotici u Drugome svjetskom ratu i poratnom razdoblju, među istraživačima nema znatnijih razilaženja, ali postoje ozbiljne dvojbe oko broja stradalih i žrtava prema nacionalnoj/etničkoj i ideološkoj/vojnoj pripadnosti, kao i prema mjestu i okolnosti smrti odnosno počinitelju. U ovoj radnji pod žrtvama se podrazumijevaju samo civili stradali nasilnim putem, likvidirani, strijeljani i preminuli drugim nasilnim načinima. Kriterij za određivanje nacionalne pripadnosti je osjetljivo pitanje. U Hrvate su pribrojani oni koje sam izvor tako navodi ili ako se na drugi način to nepobitno može utvrditi, ali i onda ostaje postotak onih stradalih osoba kod kojih to nije moguće sa sigurnošću utvrditi.

Čest slučaj je da su u nekim ranijim evidencijama svrstavani u Mađare. To se vidi na ovom primjeru: Mate Marjanović, rođen u Subotici 1904., bez podataka o roditeljima, stradao – likvidiran u jesen 1944.³⁹ Poseban je slučaj kod osoba koje su mađarizirale imena, poput liječnika dr. Krmpotić /Kocsándi/ Daniela.⁴⁰ On je prekinuo s liječničkom praksom još 1929. ali se po ulasku mađarskih trupa aktivirao i

³⁷ Vidi: Stevan Mačković, *Logor za Nemce u Sekiću*, Istina, na primeru Sekića, Die wahrheit am beispil von Sekitsch, Az igazság Szikics példáján, Novi Sad 2007., str. 53-132.

³⁸ Mirko Grlica, dr. Antal Hegediš. Milan Dubajić, Lazar Merković, *Imenik žrtava Drugog svetskog rata na području subotičke opštine*, Subotica, 2000.

³⁹ Njegovo ime navodi se u literaturi: Dr. Bogner István és Sinkovics Ferenc, *Memento 1944-1994*, Subotica 2003, str. 37; Mészáros Sándor, *Holttá nyilvánítvá*, Budapest 1995, str. 46; odnosno na stranici <http://vojvodinakom1941.org.rs/lt/okrug/01/80438/7927.htm> (pristupano 9. XII. 2013.).

⁴⁰ Njegovo se ime našlo na iskazu liječnika koji su napustili grad zajedno s mađarskom vojskom. Nabrojani su još: dr. Andrija Deker, dr. Lajoš Revfy, dr. Pavle Balog, dr. Laslo Fekete, dr. Mačas Šinković, dr. Arpad Kostolanji. POAS, F:166.27.12

obavljao dužnost gradskog liječnika, odnosno liječnika u zatvoru u tzv. Žutoj kući. I protiv njega je bilo podnošenih prijava; tako ga je Radoje Blagotić, pukovnik u mirovini, optužio da ga je trovao nepoznatom supstancom kada je bio pritvoren⁴¹, a Ilija Šibalić optužuje da je predvodio mađarske vojnike koji su opljačkali tvornicu kruha.⁴²

Upravo zato, poimenični popis s osobnim podacima pomaže da se to pitanje raščisti. Svjedočenja onih koji su u rodbinskim vezama s popisanim, uz druge nove izvore, trebala bi dodatno osvijetliti tu temu.

Načini stradanja

Formulacije koje se sreću u sudskim izvorima⁴³, poput „odveden iz svoga stana“, „nestao za vreme ratnih operacija u ovim krajevima“, značile su za te osobe sigurnu smrt.

Pogibije nakon oslobođenja bile su i od bombardiranja. Tako je 18. siječnja 1945. stradala Kristina Vojnić Zelić rođ. Budimčević, domaćica, kćer Ivana, r. 1860., Subotica, Hrvatica⁴⁴. Sličnu sudbinu imao je i Blaško Nešić, koji je stradao u bombardiranju Subotice 4. veljače 1945.⁴⁵

GINULO SE I NESRETNIM SLUČAJEM. Tako je npr. 10. listopada 1944. nastradala Katica Letić. O tom slučaju saznajemo iz prijave koju *Socijalnom odeljenju grada Subotice* podnosi njen otac Antun (stanovali su u Palmotićevoj 86) u cilju dobivanja pomoći: „Dana 10. 10. 1944. godine prilikom ulaska trupa N.O.V. u Suboticu zajedno s ruskim partizanskim četama ubili su mi kćerku po imenu Letić Katicu staru 16 godina i to baš kod apoteke Nikolajević na čošku Zagrebačke ulice, a to iz razloga, što su tamo stajali nemački vojnici, pa se jedan nemački vojnik sakrio iza leđa moje kćerke tako, da ga ruski partizani nisu pogodili, nego moju kćerku“.

Pogibija stanovnika Kelebije Staniše Mamužića, koji je prilikom „raščišćavanja terena od okupatora“ 16. listopada 1944. na Kelebiji bio pogođen puščanim metkom, okarakterizirana je isto kao nesretni slučaj.⁴⁶

Bilo je i slučajeva koji nisu do kraja razjašnjeni. Janja Antunović je 7. rujna 1946. pošla s grupom hodočasnika u Bački Aljmaš na proslavu Male Gospe odakle se nije nikada vratila. Saslušani svjedoci 1958. godine, u postupku proglašenja Janje umrlom, nisu mogli pojasniti detalje oko njenog nestanka.⁴⁷

⁴¹ POAS, F:176.19.1039.

⁴² POAS, F:176.19.941.

⁴³ U slučajevima proglašavanja osoba umrlim, stranke su se obraćale radi pokretanja postupka, saslušani su svjedoci, donošena je odluka. Okoštale birokratske fraze „odveden iz svoga stana“, „nestao za vreme ratnih operacija“ u ovim su krajevima bile uobičajene.

⁴⁴ POAS, Arhiv Jugoslavije, F:179.619. 65. 1.

⁴⁵ POAS, Arhiv Jugoslavije, F:179.622. 111. 1. On je rođen 1903., radnik po zanimanju.

⁴⁶ POAS, F:166. 19. II 9/1944

⁴⁷ POAS, F:278 R. 228/1958

Presude

U Subotici su za ratne zločine sudili *Subotičko veće Vojnog suda vojne oblasti za Vojvodinu* u periodu Vojne uprave, a zatim subotički Sreski i Okružni sud.

Tako je Ivan Bukvić, umirovljeni policijski komesar, osuđen presudom Okružnog suda u Subotici K. 101/1946 od 26. travnja 1946. na smrtnu kaznu strijeljanjem „kao i trajnim gubitkom svih građanskih i političkih prava kao i konfiskacijom zemlje u površini od 53 jutra“.⁴⁸ Strijeljanje je izvršeno 2. kolovoza 1946. godine, a provedena je i konfiskacija.

Pored njega samo su Ivan Ostrogonac (u popisu redni br. 59) i Ivan Vuković (red. br. 115) osuđeni sudskim presudama sa smrtnim kaznama, koje su i izvršene.

Primjeri likvidacija

O stradanju Kalora Miljačkog, zemljoradnika iz Žednika, svjedočio je njegov sin Andrija:⁴⁹ „Dana 4. novembra 1944. godine moga oca Miljački Kalora odveli su uveče dva civila s tim da će se odmah vratiti, međutim moj otac se više nikada nije vratio“.⁵⁰

Franjo Kujundžić „... odveden je 11. studenoga 1946. na nepoznato mjesto i od toga vremena se nije javio...“.⁵¹

Ladislav Lipozenčić⁵² „nestao u vreme ratnih operacija“⁵³. Istu sudbinu dočekala je i njegova supruga Terezija, r. Sudarević.

Josip Rajčić je stradao nakon što je „... odveden od strane narodnih vlasti“.⁵⁴

Stipan Vojnić Tunić je „... odveden iz svoga stana 12. oktobra 1944.“⁵⁵.

Slučaj Pere Dulića, zemljoradnika iz Pavlovca, funkcionara pokreta, rukovoditelja Mjesnog NO u Tavankutu, je specifičan. On je bio uhićen, nalazio se u zatvoru „nakon oslobođenja novembra 1944 godine kao krivac, a tamo je i umro i sahranjen je na senčanskom groblju novembra 1944 godine“.⁵⁶

⁴⁸ POAS, F:278. Vp. 2994/1946.

⁴⁹ POAS, F:278. R. 245/1955. Sin je poveo postupak za proglašenje oca umrlim.

⁵⁰ Isto.

⁵¹ POAS, F:278 R. 1145/1954.

⁵² Ladislav Lipozenčić (Subotica 5. srpnja 1895. – Subotica, studeni 1944.) Iz imućne bunjevačke porodice. Studirao je pravo u Budimpešti i Münchenu. Godine 1927. položio odvjetnički ispit, a od 1928. radio kao odvjetnik. Predsjednik subotičkog Rotary kluba 1939.-40. Sljedbenik vladajućeg režima. Postao posljednji gradonačelnik u periodu Kraljevine Jugoslavije. Stradao po dolasku komunista. Na dužnosti predsjednika općine: 25. lipnja 1939. – 12. travnja 1941.

⁵³ POAS, *Službeni list Vojvodine*, 1947, br. 8. str. 45; F:278 Vp. 336/1947.

⁵⁴ POAS, F:278. Vp. 174/1947.

⁵⁵ POAS, F:278. Vp. 586/1947.

⁵⁶ POAS, F:278. R. 116/1950, *Službeni list Vojvodine*, 1950, br. 12/1, str. 5.

***Popis civilnih žrtava među bunjevačkim Hrvatima
nakon oslobođenja (1944.-1946.)***

Redni broj	Prezime i ime	Ime oca	Ime majke, djevojačko prezime	Datum rođenja	Mjesto rođenja	Prebivalište	Zanimanje / obrazovanje	Način stradanja
1	ANGELI TONI					Tavankut	zemljoradnik	likvidiran
2	ANTUNOVIĆ JANJA	Kalman	Šarolta Vidaković	10. 3. 1898.	Subotica	Subotica	krojačica	nestala
3	BAKULA MIHAJLO					Bajmok		likvidiran
4	BAŠIĆ MILAN MARKO*	Stipan	Jaga Vujević	26. 8. 1921.	Subotica	Donji Tavankut 1742	zemljoradnik	nepoznat
5	BERETIĆ ILIJA	Pavle	Marija Poljaković			Bajmok		likvidiran
6	BOGEŠIĆ ERNEST			1904.	Subotica			likvidiran
7	BOŠNJAK MARKO	Đeno		11. 2. 1918.	Pačir	Tavankut 1415	zemljoradnik	likvidiran
8	BUDANOVIĆ LAZO	Gabor		1907.	Subotica	Subotica	šumar	
9	BUKVIĆ IVAN	Jakov	Marija Evetović	27. 11. 1906.	Subotica	Subotica	činovnik gradske Policije, komesar	strijeljan
10	BULJOVIĆIĆ STIPAN	Josip	Rozalija Temunović	19. 8. 1888.		Zapadne Ugarnice 674	zemljoradnik	likvidiran
11	BUZA ŠIME			1900.	Subotica	Subotica		likvidiran
12	ČAKIĆ BLAŠKO	Petar	Teza Lulić	29. 10. 1910.	Subotica	Žednik	zemljoradnik	likvidiran
13	DEVIĆ PETAR	Grgo		1927.	Pavlovac	Đurđin	zemljoradnik	likvidiran
14	DULIĆ PETAR	Vince	Emerencija Vuković	5. 6. 1896.	Tavankut	Pavlovac	zemljoradnik, rukovoditelj MNO u Tavankutu	
15	DUNĐERSKI DR. MATIJA	Antun	Franciška Malagurski	28. 2. 1896.	Subotica	Subotica	liječnik	likvidiran
16	ĐANIĆ ŠANDOR	Martin	Ruža Domić	30. 9. 1910.	Senta	Subotica, Dobrovoljačka 7		

* Bašić Milan Marko je bio u domobranskim jedinicama, no nije poznato je li i stradao u tom statusu ili kao civil.

Civilne žrtve među bunjevačkim Hrvatima nakon oslobođenja (1944.-1946.) _____

KRATICE: AS – Arhiv Srbije, AV – Arhiv Vojvodine, BIA – Bezbednosno informativna agencija, JA – Jugoslavenska armija, NOVJ – Narodno-oslobodilačka vojska Jugoslavije, MOF – Mađarske oružane formacije, POAS – Povijesni arhiv Subotica

Status (ubijen, nestao, osuđen na smrt)	Mjesto stradanja	Datum stradanja	Napomena	Izvor	Literatura
ubijen	Subotica	kraj 1944.		podaci Ferenc Šinkovića, vidi nav. lit.	Mirko Grlica, dr Antal Hegediš, Milan Dubajić, Lazar Merković, Imenik žrtva Drugog svjetskog rata na području subotičke opštine, Subotica 2000, str. 26 (dalje samo Imenik)
	Bačalmaš	1946.	„Dana 7 septembra 1946 moja sestra je sa više ljudi pošla na versku svečanost u B. Almaš. Od svog odlaska do današnjeg dana, nije dala znake života...”	POAS, F:278. R. 228/1958	
ubijen	Bajmok	1944./45.			Dr Aleksandar Kasaš, Mađari u Vojvodini 1941-1946, Novi Sad 1996, str. 35 (dalje samo Kasaš); Dudás Károly, Memento 1944-1994, Szabadka 1994, str. 175 (dalje samo Memento)
			Majka Vujević Jaga, zemljoradnica pokrenula je 12. 5. 1955. godine postupak da joj se sin proglasi umrlim. „Njen sin u jesen 1941 otišao u Hrvatsku gde se javio u domobransku vojsku, odakle se sve do oslobođenja javljao, a zatim mu se izgubio svaki trag, tako da se do danas nije kući vratio...”	POAS, F:278, R. 1031/1954-7 od 17.6.1955.	Imenik, 40
ubijen		19. 10. 1944.		Matični ured Bajmok	Imenik, 48
ubijen		1944.			Kasaš, str. 35; Memento, 175
ubijen	Subotica	1944.		POAS, F:278, R. 640/1956	Imenik, 61
ubijen		16. 11. 1944.	ubijen od strane ruskih vojnika	POAS, F:69. 28/336	
osuđen na smrtnu kaznu	Subotica	2. 8. 1946.	Osuđen kao neprijatelj države. Smrtna kazna strijeljanjem izvršena u dvorištu zgrade Okružnog zatvora.	POAS, F:278. Vp. 2994/1946	
ubijen	Subotica	1944.	kao datum smrti upisan 16. 5. 1946.	POAS, F:278. R. 638/1961	Imenik, 70
ubijen	Subotica	1944.			Memento, 22
ubijen			kao datum koji nije mogao preživjeti naveden je 16. 5. 1946.	POAS, F:278 R. 821/1957	Imenik, 82
ubijen	Đurđin	29. 11. 1944.	ubijen od strane ruskih vojnika na salašu Josipa Špenca	POAS, F:71.36/615	Imenik, 90
	Subotica	kraj 11. 1944.	„Oveden 2 novembra 1944 od organa naših vlasti, i umro u zatvoru...” „Bio u zatvoru kao krivac, a tamo je i umro. Sahranjen novembra 1944 na Senčanskom groblju.”	POAS, Službeni list APV, br. 12/1, 1950	Imenik, 96
ubijen	Subotica	1944.		POAS, F:278. R. 342/1956	Imenik, str. 96
			naknadno ubilježen kao premiono rješenjem Sreza Subotica 06-4115/1953	Matični ured Subotica 306/1956	Imenik, 96

17	DERD STIPAN							likvidiran
18	FABIJANOVIĆ LOJZIJA	Marko	Marija Radaković	6. 11. 1897.	Subotica	Subotica, Kosovska 24	službenik	likvidiran
19	FISTER JOŽEF	Jožef	Marcela Skenderović	13. 2. 1923.	Subotica	Subotica, Zagrebačka 1	trgovac	likvidiran
20	FRANCIŠKOVIĆ BELA				Subotica	Subotica	zemljoradnik, član Gradskog vijeća	likvidiran
21	FRANCIŠKOVIĆ ŠIME			1900.		Subotica		likvidiran
22	GABRIĆ FRANJO	Pajo	Tereza Vuković	28. 4. 1893.	Subotica	Žednik		strjeljan
23	GADŽUR PETAR							likvidiran
24	GRUNČIĆ FRANJO			1915.		Žednik		likvidiran
25	HATVANI SABANOV IVAN	Nikola	Karolina Kopunović	13. 7. 1892.	Subotica	Subotica, Kopitarova 20	zidar	likvidiran
26	IVANKOVIĆ GABOR	Paja		1900.	Subotica	Subotica	zemljoradnik	likvidiran
27	IVEŠ BELA					Subotica		likvidiran
28	IVKOVIĆ IVANDEKIĆ GABOR	Pajo		1900.	Subotica	Subotica	zemljoradnik	likvidiran
29	KATANČIĆ BLAŠKO	Matija		1882.	Žednik	Žednik	zemljoradnik	likvidiran
30	KNAPEC LOJZIJA			1904.		Subotica	ugostitelj	likvidiran
31	KOVAČ JOSIP					Bajmok		likvidiran
32	KOZMA DANČO	Dančo			Tavankut	Gornji Tavankut 841		
33	KRMPOTIĆ / KOCSÁNDI/ DR. DANIEL	Petar	Katarina Anišić	24. 12. 1896.	Subotica	Subotica	liječnik	likvidiran
34	KRMPOTIĆ PETAR			1899.		Bajmok		likvidiran
35	KUJUNDŽIĆ FRANJO	Ivan	Julija Dulić	13. 1. 1907.	Subotica	Subotica, Zagrebačka 20	zemljoradnik	likvidiran
36	KUJUNDŽIĆ KLARA	Nikola	Julijana Jakovetić	1932.	Bajmok	Bajmok	đak	
37	LETIĆ ? (muško)				Subotica	Subotica		likvidiran
38	LETIĆ KATICA	Antun		1929.	Subotica	Subotica	učenica	
39	LIPOZENČIĆ IVAN			1874.	Subotica	Subotica	poduzetnik	likvidiran
40	LIPOZENČIĆ DR. LADISLAV	Lazar	Marija Vojnić Tunić	5. 7. 1895.	Subotica	Subotica	odvejtnik	likvidiran
41	LIPOZENČIĆ TEREZIJA	Lajčo	Margita Vojnić Tunić, Sudarević	1884.	Subotica	Subotica		likvidirana
42	LULIĆ BARTUL	Nikola	Manda Vojnić Zelić	1882.	Subotica	Verušić	zemljoradnik	likvidiran
43	LULIĆ LOJZIJA	Andrija	Kata Vujković Cvijin	6. 4. 1895.	Subotica	Subotica, Lenkey utca 7	monter	nepoznat

Civilne žrtve među bunjevačkim Hrvatima nakon oslobođenja (1944.-1946.) _____

ubijen	Subotica	1944.			Imenik, 96
ubijen	Subotica	1944.	označen kao ratni zločinac	AV, F:183; POAS, F:278. R.1063/1952	Imenik, 105
ubijen	Subotica	jesen 1944.	...u jesen 1944. odveden od strane organa N. Milicije..."	POAS, F:278. R. 121/1953	Imenik, 112
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Imenik, 117
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 22
ubijen	Subotica	jesen 1944.	osuđen kao ratni zločinac, kao datum smrti upisan 16. 5. 1946.	AV, F:183; POAS, F:278. R. 838/1960	Imenik, 121; http://vojvodinakom1941.org.rs/cr/okrug/01/80438/6832.htm
ubijen	Subotica	jesen 1944.	„On je novembra 1944. bio odveden po nepoznatim naoružanim licima...”	POAS, F:278. R. 768/1946	
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 33
ubijen	Subotica	jesen 1944.	„Oktobra 1944. odveden je na nepoznato mesto...” označen kao ratni zločinac	AS, F:BJA; AV, F:183; POAS, F:278. Vp. 47/1948	Imenik, 146
ubijen	Subotica	1944.	označen kao ratni zločinac	AV, F:183	Imenik, 36
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 34
ubijen	Subotica	jesen 1944.	...u jesen 1944. u vreme berbe kukuruza odveden od strane nepoznatih lica...”	POAS, F:278. R. 847/1953	Imenik, 166
ubijen	Subotica	jesen 1944.	...odveden 26. oktobra iz Žednika...”	POAS, F:278. R. 771/1957	
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Imenik, 190
ubijen		jesen 1944.			Imenik, 202
				POAS, F:278 R. 823/1953	Imenik, 205
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Imenik, 210
ubijen		jesen 1944.			Imenik, 210
ubijen	Subotica	jesen 1944.	...odveden je 11. XI. 1944. na nepoznato mjesto i od toga vremena se nije javio...”	POAS, F:278. R. 1154/1954	Imenik, 213
ubijena	Bajmok	23. 10. 1944.	ubijena od strane ruskog vojnika	POAS, F:176.31/6	Imenik, 213
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Mészáros Sándor, Holttá nyilvánítva, Budapest 1995., str. 47 (dalje Holttá)
ubijena nesretnim slučajem	Subotica	10. 10. 1944.	ubijena nestretnim slučajem od strane ruskog vojnika na ulici, na uglu Zagrebačke ulice	POAS, F:166. X 16/1944; F:69.k.28/172. 74	Imenik, 224
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 37
ubijen	Subotica		odveden 10. 11. 1944.	POAS, F:278 Vp. 336/1947	Imenik, 230
ubijena	Subotica		odvedena 18. 9. 1944.		Memento, 37; Holttá, 46
ubijen	Subotica	9. 12. 1944.	naknadno ubilježen kao preminuo rješenjem NO Subotica, Odsjeka za unutrašnje poslove 1926/1953		Imenik, str. 234
				POAS, F:278 R. 301/1961	Imenik, 234

44	MALAGURSKI IVAN				Subotica			
45	MALAGURSKI ŠIME	Antun	Marcela Dulić	4. 11. 1893.	Subotica	Subotica	bankarski činovnik	likvidiran
46	MAMUŽIĆ KRMPOTIĆ ANTUN	Antun	Etela Kujundžić	3. 11. 1919.	Subotica	Subotica, Preradovičeva 7	službenik	likvidiran
47	MAMUŽIĆ STANIŠA	Ivan	Marta Ostrogonac	1888.	Kelebija	Kelebija	zemljoradnik	nesretni slučaj
48	MAMUŽIĆ STIPAN			1889.	Subotica			likvidiran
49	MATKOVIĆ ANTUN	Đuro	Manda Jančić	3. 5. 1883.	Subotica	Subotica, Bunjevačka 91	gradski poslužitelj	likvidiran
50	MATKOVIĆ ĐENO	Antun		1920.	Žednik	Nadkanjiža		likvidiran
51	MERKOVIĆ KARLO	Vinko	Julija Vajs	3. 10. 1915.	Subotica	Subotica, Masarikova 4		nepoznat
52	MEŠAK JOLAN	Ivan		1920.	Meljkut	Beograd	glumica	umrla u bolnici
53	MIKLOŠ MARTIN	Đorđe	Jelisaveta Sakalin	20. 10. 1904.	Subotica	Subotica, Ivana Milutinovića 59	službenik	likvidiran
54	MILUNOVIĆ PAVLE	Nikola	Ana Bilinović	26. 1. 1891.	Subotica	Subotica		likvidiran
55	MILJAČKI KALOR	Šime	Rozalija Kopunović	25. 8. 1884.	Subotica	Žednik 358	zemljoradnik	likvidiran
56	MUKIĆ BELA					Ludoš		likvidiran
57	NEŠIĆ BLAŠKO	Blaško		1903.	Subotica	Subotica	radnik	stradao u bombardiranju
58	OSTROGONAC ENTO			1914.	Subotica			likvidiran
59	OSTROGONAC IVAN		Paulina Horvacki	1915.	Subotica	Subotica, Dravska 9	zemljoradnik	strijeljan
60	OSTROGONAC MARKO			1915.	Subotica	Zemun	činovnik riječne plovidbe	likvidiran
61	PALEŃČAR ANĐA			1914.	Subotica			likvidirana
62	PALINKO VECO			1880.	Subotica			likvidiran
63	PANČIĆ SLAVKO			1909.	Subotica	Subotica	trgovac	likvidiran
64	PAVIĆ MARKO	Mitar		1926.	Čantavir	Šibenik	đak	nepoznat
65	PINJETOVIĆ STJEPAN					Žednik		likvidiran
66	PIUKOVIĆ BENO**	Šime	Kata Vukmanov Šimokov	27. 2. 1921.	Subotica	Osijek	student	nestao
67	PIUKOVIĆ LUKA	Jakov	Julijana Horvacki	5. 7. 1919.	Subotica	Subotica, Škerličeva 20	stolar	nepoznat
68	POLJAK IVAN	Ištvan		1904.	Bajmok	Bajmok		likvidiran
69	POLJAKOVIĆ FRANJO	Franjo	Janja Cifra	6. 2. 1921.	Subotica	Subotica, Nikoličeva 1	radnik	nepoznat

Civilne žrtve među bunjevačkim Hrvatima nakon oslobođenja (1944.-1946.) _____

nestao	Blajburg	1945.	Majka je pokrenula postupak za proglašenje sina umrlim. Navodi da se povlačio 6. 5. 1945. prema Austriji i da se od tada nije javljao		
ubijen	Subotica	15. 11. 1944.	označen kao ratni zločinac	AS, F:BIA; POAS, F:278. R. 36/1948; Službeni list APV br.2/1 iz 1948.	Imenik, 239
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 30/1955	Imenik, 240
ubijen nesretnim slučajem	Kelebija	16. 10. 1944.	ubijen prilikom raščišćavanja terena	POAS, F:166. II 9/1944	Imenik, 240
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 37; Imenik, 240
ubijen	Subotica	31. 10. 1944.	označen kao ratni zločinac	POAS, F:278. R. 829/1949; AS, F:BIA knjiga streljanih	Imenik, 247
ubijen		jesen 1944.		POAS, F:71. 35/99	Imenik, 247
				POAS, F:278 R. 379/1963	Imenik, 250
	Zagreb	20. 10. 1944.			Imenik, 251
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 480/1955	Imenik, 255
ubijen	Subotica	31. 10. 1944.	označen kao narodni neprijatelj	AV, F:183	Imenik, 259
ubijen	Subotica	jesen 1944.	stavlja mu se na teret to što je potpisao proglas solidarnosti Hrvata i Mađara	AS, F:BIA; POAS, F:278. R. 245/1955	Imenik, 260
ubijen		jesen 1944.			Memento, 26
	Subotica	4. 2. 1945.		AJ, F.179.622.111.1	Imenik, 271
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 24
ubijen	Subotica	22. 5. 1945.	osuđen presudom Vojnog suda, dopis br. 203/1945, kao pripadnik MOF	MUS, 972/1945	Imenik, 279
ubijen	Zemun	1944.	kvalificiran kao ratni zločinac	AS, F:BIA; AJ, F:183	
ubijena	Subotica	jesen 1944.			Memento, 34
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 24
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 24
		3. 5. 1945.			Imenik, 285
ubijen		jesen 1944.	u građi označen kao ratni zločinac	AV, F:183	
	Blajburg	1945.		iz obiteljskog arhiva autora	
	Pišpek (Püspök-bóly)	31. 12. 1944.		POAS, F:278 R. 1587/1952	Imenik, 296
ubijen		jesen 1944.	„nestao novembra meseca 1944. godine prilikom ratnih operacija u Bajmoku.“	POAS, F:278 R. 405/1953	
		16. 5. 1946.*	* uobičajeno se navodio taj datum „kao dan koji nije mogao preživeti!“	POAS, F:278 R. 718/1958	Imenik, 299

70	PRČIĆ MIHAJLO	Marko	Marija Vidaković	6. 3. 1898.	Subotica	Subotica, Đurđinska 6	željezničar	likvidiran
71	PUZIĆ ANTUN				Subotica		policajac	likvidiran
72	RAJČIĆ JOSIP	Đeno	Antonija Peić Tukuljac	4. 8. 1886.	Subotica	Subotica	radnik	likvidiran
73	RAJČIĆ MIRKO	Josip		1922.	Subotica	Subotica	zubotehničar	likvidiran
74	RIS PAVLE				Subotica	Subotica		likvidiran
75	RUDIĆ GRGO	Mate		25. 2. 1911.	Tavankut	Gornji Tavankut 568	zemljoradnik	likvidiran
76	SANTAI STIPAN	Antun		1919.	Tavankut	Tavankut	zemljoradnik	likvidiran
77	SIVIĆ KIMETIN PETAR	Stipan	Stana Francišković	23. 5. 1912.	Subotica	Donji Verušić 15	zemljoradnik	likvidiran
78	SEKULIĆ JOVAN	Franjo		1901.	Subotica	Subotica	zemljoradnik	strijeljan
79	SKENDEROVIĆ JULIJE			1904.	Subotica	Subotica	poduzetnik, zastupnik	likvidiran
80	SKENDEROVIĆ TOMA	Lajčo		1878.	Subotica	Subotica	ekonom	likvidiran
81	STANTIĆ ANTUN	Benedek	Agota Ostrogonac	9. 4. 1893.	Subotica	Subotica, Krekova 11	trgovac	likvidiran
82	STANTIĆ JOSIP				Subotica	Subotica	detektiv, nadimak Žiraf	likvidiran
83	STIPANČEVIĆ BLAŠKO	Petar	Cecilija Tumbas	2. 2. 1922.	Subotica	Subotica, Bikovačka 26	zemljoradnik	likvidiran
84	STIPIĆ PETAR	Šime	Tereza Rajčić	5. 4. 1906.	Subotica	Subotica, Zagrebačka 18	službenik	likvidiran
85	STIPIĆ STIPAN	Vince		1. 12. 1922.	Tavankut	Donji Tavankut 35	zemljoradnik	likvidiran
86	SUŠIĆ FRANJO	Karlo	Marija Svirčević	24. 11. 1915.	Novi Sad	Subotica, Trg kralja Tomislava 2	oštrač	likvidiran
87	ŠAMA MARTIN	Josip	Terezija Klajn	2. 12. 1881.	Kunbaja	Tavankut 1064	zemljoradnik	likvidiran
88	ŠARČEVIĆ ROKO	Ivan		1920.	Tavankut	Gornji Tavankut 1182	zemljoradnik	likvidiran
89	ŠEVARAC NIKOLA				Tavankut	Tavankut	radnik	likvidiran
90	ŠINDRIĆ ALEKSANDAR	Lajčo	Terezija Lebović	29. 1. 1915.	Subotica	Subotica, Četnička 32	zemljoradnik	nepoznat
91	ŠIMOKOVIĆ ŠIME	Josip	Agneza Ivić	7. 10. 1902.	Subotica	Subotica, Bajski vinogradi 60	zidar	likvidiran
92	ŠTREBIĆ ?							likvidiran
93	ŠUJIĆ STIPAN	Stipan	Brigita Beneš	4. 8. 1919.	Bajmok		zemljoradnik	likvidiran
94	ŠULTA IVAN							likvidiran
95	TEMUNOVIĆ ANTUN	Antun		1895.	Subotica	Subotica, Atila Jožefa 10	berber	likvidiran

** Piuković Beno je bio u domobranskim jedinicama, no nije poznato je li i stradao u tom status ili kao civil.

Civilne žrtve među bunjevačkim Hrvatima nakon oslobođenja (1944.-1946.) _____

ubijen	Subotica	15. 11. 1944.	označen kao ratni zločinac	AS, F:BIA; POAS, F:278 R. 28/1948	Imenik, 302
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 33
ubijen	Subotica	jesen 1944.	„...odveden od strane narodnih vlasti...“	POAS, F:278 Vp. 174/1947	Imenik, 308
ubijen	Subotica			POAS, F:278 Vp. 1324/1946	
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 35
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F: 278 R. 266/1954	Imenik, 322
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:71.35/413	Imenik, 330
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 758/1958	Imenik, 337
ubijen	Subotica	jesen 1944.	osuđen na smrt kao ratni zločinac član „njilaša“	AS, F:BIA	
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Mészáros Sándor, Holttá nyilvánítvá, Budapest 1995., str. 47
ubijen	Subotica	1945.	osuđen na smrt kao ratni zločinac	AV, F:183	
ubijen	Subotica	31. 10. 1944.	„13. oktobra 1944. nestao od svoje kuće...“	POAS, F:278 R. 652/1948	Imenik, 340
ubijen	Subotica	jesen 1944.	osoba označena kao protivnik komunističke vlasti	AV, F:183	
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 456/1962	Imenik, 342
ubijen	Subotica		naknadno ubijeno, Odjeljenje unutrašnjih poslova VIII 9718 od 1. 9. 1952.		Imenik, 343
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 304/1960	Imenik, 343
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F: 278 R. 3688/1951	Imenik, 345
ubijen	Subotica	studenj 1944.	„24. oktobra 1944. moga muža su otjerala od kuće naoružana lica, oko 3 nedjelje je bio u kasarni na Paličkom putu, a kasnije je nestao...“	POAS, F:278 R. 979/1958	Imenik, 329
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 941/1952	Imenik, str. 348
ubijen	Bajmok	2. 11. 1944.		podatak od Antala Mojzeša	http://vojvodinakom1941.org.rs/it/okrug/01/80438/14733.htm
	Brezovljani	19. 4. 1945.		POAS, F:68. 16056/1949	Imenik, str. 356
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 75/1959	Imenik, 355
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 24
ubijen		jesen 1944.		POAS, F:278 R. 183/1959	Imenik, 372
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 34
ubijen	Subotica	listopad 1944.	„Nakon oslobođenja 1944. godine, oktobra iste godine, moj otac je odnet od strane narodnih vlasti i od tog vremena nije se javio...“	POAS, F:278 R. 250/1955	Imenik, 343

96	TOBLER ĐURO					Tavankut	zemljoradnik	likvidiran
97	URBAN GRGO					Žednik	nadničar	likvidiran
98	URBAN IVAN	Roko	Roza Vukov	27. 8. 1910.	Subotica	Žednik	nadničar	likvidiran
99	VARGA ŽELJKO							likvidiran
100	VAŠ LAJOŠ	Josip		1901.	Tavankut	Gornji Tavankut 198		likvidiran
101	VIDAKOVIĆ ANTUN	Marko	Katarina Palić	13. 6. 1891.	Subotica	Subotica, Pletikosićeva 11	činnovnik	likvidiran
102	VIDAKOVIĆ MUKIĆ LUKA	Ivan	Margita Skenderović	17. 10. 1893.	Subotica	Subotica, Perčićeva 12	zemljoradnik	nepoznat
103	VIDIĆ NIKOLA				Tavankut			likvidiran
104	VOJNIĆ KORTMIŠ MARKO	Antun		24. 10. 1923.		Žednik 540	zemljoradnik	nepoznat
105	VOJNIĆ HAJDUK GEZA	Gustav	Manda Kujundžić	3. 7. 1919.	Subotica	Subotica, Jadranska 18	zemljoradnik	nepoznat
106	VOJNIĆ PAJO	Josip	Estera Tumbas Loketić	21. 2. 1921.	Subotica	Subotica, Istrska 11	radnik	nepoznat
107	VOJNIĆ PURČAR NIKOLA	Pavle	Luca Šokčić	21. 04. 1901.	Subotica	Subotica, Paje Dobanovačkog 7	radnik	likvidiran
108	VOJNIĆ TUNIĆ STIPAN	Željko	Terezija Vojnić Hajduk	31. 7. 1898.	Subotica	Subotica		likvidiran
109	VUJKOVIĆ LAMIĆ PAVLE	Jakov	Anastazija Vujkov			Verušić	ekonom	likvidiran
110	VOJNIĆ ZELIĆ KRISTINA	Ivan	r. Budimčević	1860.	Subotica	Subotica	domaćica	stradala u bombardiranju
111	VUKELIĆ MIČO	Ivan	Jelena	18. 9. 1910.	Perušić	Subotica, Jugoslovenska 9	službenik	nestao
112	VUKMANOV LAJČO	Marko		1908.	Subotica	Bajmok	farbar	nestao
113	VUKOVIĆ ANTUN	Albe	Manda Skenderović	6. 5. 1887.	Subotica	Subotica, Jožefa Atile 11	zemljoradnik	likvidiran
114	VUKOVIĆ GEZA	Luka		1890.	Subotica	Subotica		likvidiran
115	VUKOVIĆ IVAN	Jakov		1906.	Subotica	Subotica	policajac	strijeljan
116	VUKOVIĆ FELIKS	Roko	Alojzija Romić	12. 12. 1912.	Subotica	Subotica, Gundulićeva 57	trgovački pomoćnik	likvidiran
117	VUKOVIĆ MARGITA	Šandor	? Nemet	1901.	Kiskunhalas	Subotica	kozmetičarka	nestala

O izvorima

Popisa strijeljanih od strane OZNE nema sačuvanih u našem Arhivu. Kao sekundarni izvor može poslužiti sudska građa u slučajevima proglašavanja osoba umrlim, no razumljivo je da se nisu nasljednici u svim slučajevima stradanja obraćali sudskim tijelima, nego samo ako je trebalo rješavati imovinska pitanja. Slično je i s građom koja svjedoči o oduzimanju imovine, konfiskaciji, gdje su i od nestalih (ubi-

Civilne žrtve među bunjevačkim Hrvatima nakon oslobođenja (1944.-1946.) _____

ubijen	Subotica	jesen 1944.		po podacima Ferenc Šinkovića	Imenik, 381
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Imenik, 390
ubijen	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 708/1956	Imenik, 390
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 34
ubijen	Subotica	30. 11. 1944.		POAS, F:278. Vp. 679/1947	Memento, 30
ubijen	Subotica	9. 5. 1945.		POAS, F:278 R. 252/1948	Imenik, 408
		16. 5. 1946.		POAS, R. 595/1962	Imenik, 409
ubijen	Subotica	jesen 1944.			Memento, 30
		16. 5. 1946.		POAS, F:278 R. 19/1954	Imenik, 414
		16. 5. 1946.		POAS, F:278 R. 1180/1954	Imenik, 414
		16. 5. 1946.		POAS, F:278 R. 1342/1954	Imenik, 414
likvidiran	Subotica	jesen 1944.		POAS, F:278 R. 160/1959	Imenik, 415
ubijen	Subotica	listopad 1944.	„...odveden iz svoga stana 12. oktobra 1944...“	POAS, F:278. Vp. 586/1947	Imenik, 416
ubijen		24. 11. 1944.	strijeljali ga sovjetski vojnici	POAS, F:71.35/107	Imenik, 419
	Subotica	18. 1. 1945.		AJ, F.179.619. 65.1	Imenik, 416
	Slavonski Brod	1945.	„stradao tamo gde je pošao jer se nisu stišali ratni događaji...“	POAS, F:278. R. 790/1955	Imenik, 420
	Subotica	15. 10. 1944.	nestao iz zatvora	AJ, F:179.619.65.4	Imenik, 420
ubijen	Subotica	1944./45.		POAS, F:278. R. 1146/1954	Memento, 25
ubijen	Subotica	listopad 1944.	„nestao u ratnim operacijama oktobra 1944...“	POAS, F:278. Vp. 2131/1946	
ubijen	Subotica	2. 8. 1946.	osuđen kao ratni zločinac, presuda Vojnog suda Vs. 101/1946	AV, F:183	
ubijen	Subotica	jesen 1944.	kao datum smrti upisan 16. 5. 1946.	POAS, F:278. R. 724/1957	Imenik, 422
		jesen 1944.	nestala zajedno sa suprugom Lajčom Vukovićem	POAS, F:278. R. 1801/1952	Imenik, 423

jenih) osoba provodili takav postupak, oduzimali nekretnine, te se u nekim slučajevima nalaze podaci o načinu stradanja.

Zaključak

Na ovim prostorima viktimologija općenito nije disciplina koja ima dobar status ni u znanstvenoj ni u široj javnosti. Ni stanje u Subotici, koja se dosadašnjim

postignućima⁵⁷ ipak izdvaja, nije idealno. U ovom uratku po prvi put se od svih nasilno stradalih civila nakon oslobođenja mogu sagledati podaci o onima koji su hrvatske nacionalnosti. Time se pokušalo doći do specifičnog uvida u postupanje novih vlasti koje, u svojem obračunu s narodnim neprijateljima u Subotici, ostricu okreće u prvom redu prema Nijemcima i Mađarima, pa tek nakon toga i svima ostalima. U tim postupanjima ideološko-klasni fokus je dominirao, no ni nacionalni nije bio zanemariv. U suradnji s prijavljivačima, kažnjeno je smrću 117 osoba⁵⁸ hrvatske nacionalnosti. Od toga broja samo je troje bilo osuđeno sudskim presudama. Za sve ostale dovoljno je bilo to što su optuženi.

Summary

Civilian casualties among Bunjevci Croats after liberation (1944-1946)

The most violent outburst of revenge and mass communist crimes in this region happened in the period of military administration. At the time individual and collective murders were committed, i.e. liquidations of people designated as public enemies. Hungarians and Germans suffered the most, as well as Bunjevci Croats. Individual and collective assassinations were conducted. The suffering of civilians in Vojvodina in the period after the liberation and during the arrival of partisan and Russian military units is the topic that has been dealt with quite often. Great majority of this literature is in Hungarian and it is concerned mostly with Hungarian victims. The theme of the civilian victims among Bunjevci Croats of the period is almost entirely unexplored. Some progress and complete perspective of that topic can be expected only by the opening thereof, with further and deeper research efforts to find or collect sources and then elaborating them. This work aims at moving things in this direction, without any tendency of giving final judgment or the total numbers of victims, by listing the names of 117 casualties, only three of which were convicted by court rulings, and all others merely accused, with quoted sources.

Keywords: civilian casualties, Bunjevci Croats, Subotica

⁵⁷ U prvom redu misli se na *Imenik*, ali i drugu literaturu gdje se poimenično navode žrtve.

⁵⁸ To je rezultat na osnovi dosadašnjih saznanja i uvida u dostupne izvore. Buduća istraživanja i prikupljanje drugih, pa i usmenih izvora mogu promijeniti tu brojku.